

THE PEDAGOGICAL VIEW OF ȘTEFAN BÂRSĂNESCU

Simona-Andreea Șova

PhD student, "Ion Creangă" University of Chișinău

Abstract: The purpose of the present theoretical study was to explore the characteristic elements of the pedagogical point of view of Ștefan Bârsănescu. The main areas in which the pedagogue had great contributions were the general pedagogy, politics of education, the pedagogy of culture and the history of pedagogy. The main purpose of education is the formation of cultural personality, characterized by the ability to develop and create axiological values. The pedagogue elaborated and explained the educational concepts from a holistic perspective, which contributes to his being considered as a master of Romanian pedagogy.

Keywords: cultural pedagogy, finality, vision, cultural values, pedagogical epistemology

Ștefan Bârsănescu a fost un reprezentant de marcă al pedagogiei culturii, ca urmare a pregătirii filosofice inițiale, care i-a influențat întreaga abordare a educației. Concepția pedagogică a lui Ștefan Bârsănescu s-a structurat într-o epocă de frământări intelectuale intense și de dispute aprinse între susținătorii pedagogiei clasice individualiste și partizanii curentelor noi (școala activă, pedagogia socială, pedagogia experimentală). Întreaga sa operă a fost creată în strânsă conexiune cu tendințele moderne de dezvoltare a pedagogiei științifice, prin valorificarea ideilor unor mai mari pedagogi și sociologi ai vremii, precum E. Spranger, E. Durkheim, precum și prin completarea abordărilor pedagogilor clasici, cum ar fi J. A. Comenius și J. Fr. Herbart.

A început activitatea didactică ca profesor de pedagogie la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași, după care a continuat timp de 32 de ani, ca profesor de pedagogie și de istoria pedagogiei, la Universitatea din Iași. A condus Seminarul Pedagogic Universitar din Iași, Centrul de Științe Sociale din Iași și a coordonat activitatea publicistică a revistelor „Ethos” împreună cu N. Bagdasar și „Cercetări pedagogice”.

În domeniul pedagogiei, a contribuit la fundamentarea unor discipline diverse, precum epistemologia pedagogică, didactica, pedagogia experimentală, pedagogia comparată, politica educației, pedagogia culturii, istoria pedagogiei, pedagogia prospectivă, pedagogia agricolă. Pedagogia este, după Ștefan Bârsănescu (1932, p. 58), o „știință a teoriilor și a modurilor de a concepe educația”, o știință teoretică directivă, ce poate fi comparată cu arta, în măsura în care este posibilă”, iar la nivelul practicii, devine o analogie între creația pedagogică și cea artistică. Domeniile auxiliare la care se raportează pedagogia sunt cele filosofice: etica, logică și estetica; îndeosebi etica, prin stabilirea „regulilor datoriei zilnice a vieții omului și a societății omenești” (ibidem, p. 68). Conform modelului elaborat de Șt. Bârsănescu (1976), pedagogia are două ramuri principale: pedagogia generală și pedagogia diferențială. Din pedagogia generală s-au dezvoltat, ca subramuri, pedagogia comparată, pedagogia prospectivă, pedagogia socială, istoria pedagogiei, didacticile disciplinelor școlare ș.a. Pedagogia diferențială are ca subramuri: pedagogia vârstelor, pedagogia defectologică (specială), pedagogia profesională. Un alt aspect inovativ îl reprezintă delimitarea conceptelor de pedagogie și didactică, prin oferirea unei definiții clare a noțiunii de didactică: „putem defini didactica în mod mai precis ca știința sau disciplina care studiază învățământul

educativ”, ceea ce l-a determinat pe Șt. Bârsănescu (1935b) să considere didactica drept „un capitol al pedagogiei”.

Pe baza constatării faptului că s-a produs o diversificare a studiilor de pedagogie în vremea respectivă, precum și a curentelor de gândire, Ștefan Bârsănescu și-a propus să justifice o unitate a cercetării pedagogice. Această unitate este analizată prin parcurgerea a patru etape succesive: pedagogia clasică (filosofică), pedagogia experimentală, pedagogia științifică, pedagogia științifică a fenomenului educativ. Fiecare dintre ele prezintă caracteristici distincte și a contribuit la constituirea pedagogiei ca știință autentică. Pedagogia clasică a cuprins perioada dintre anii 1850- 1900 și era centrată pe problema idealului educativ. Cu toate acestea, Șt. Bârsănescu (1936, p. 333) observă că, deși era unitară, clară și bine încheată, ea „nu era o știință, ea era mai curând o morală aplicată”, o psihologie sau o filosofie aplicată. Odata cu apariția curentului experimentalist din perioada 1900-1914, pedagogia și-a pierdut unitatea formală (unitatea obiectului), cât și caracterul de știință independentă. Pedagogia a dobândit o triplă ipostază: pedagogia, teoria educației și psihologia pedagogică. Cu toate acestea, unitatea era redată de tendința de orientare a atenției spre copil. Ea a devenit, treptat, „știința despre copil, educație și educator”, după cum surprinde Șt. Bârsănescu (ibidem, p. 334). Între anii 1919-1930, pedagogia a dobândit un caracter științific și a progresat prin diversificarea direcțiilor de investigare, prin orientarea și spre alte aspecte decât cele experimentale. Prin urmare, a fost creat contextul favorabil pentru apariția pedagogiilor speciale: pedagogia adulților, pedagogia socială, pedagogia familiei, pedagogia estetică, pedagogia libertății și a autorității etc. Caracterul unitar și științific al pedagogiei s-a conturat spre sfârșitul deceniului al III-lea, odată cu existența pedagogiei științifice a fenomenului educativ, care deține un obiect de studiu distinct. După cum menționa pedagogul, „societatea noastră evoluează spre o pedagogie a vieții, în sensul subordonării tuturor indivizilor imperiului pedagogiei. Azi toate indicațiile sunt că exista în curs de afirmare un proces original de expansiune a pedagogiei, o tendință de realizare a unei domnii universale a pedagogiei, așa cum altădată se produceau vaste procese de moralizare sau de convertire religioasă” (ibidem, p. 372). În acest „imperiu al pedagogiei”, noțiunile de „educație” și de „cultură” tind, cel puțin în unele aspecte, să devină echivalente. Pedagogia clasică, stapănită de individualism, stabilea idealul educativ în forma tarii caracterului moral, după cum în epoca pedagogiei experimentale entuziasmul pentru cultură a impus personalitatea culturală ca ideal educațional. Convingerea pedagogului român este că întotdeauna idealul educativ a reprezentat ca o copie a valorilor pe care o epocă sau alta le-a considerat ca fiind cele mai înalte.

Întreaga concepție pedagogică a lui Ștefan Bârsănescu se distinge prin faptul că s-a îndepărtat de unele tipare devenite tradiționale și prin diferențierea față de abordările promovate de unii pedagogi de marcă ai vremii, precum G. G. Antonescu. Ștefan Bârsănescu a elaborat un model pedagogic epistemologic (Cristea, 2018) pe parcursul a două etape istorice: perioada interbelică modernă a pedagogiei (1936) și etapa pedagogiei contemporane (1976). Modelul epistemologic promovat în anul 1936 în cadrul cercetării pedagogice fundamentale, istorice și teoretice este aprofundat și actualizat în contextul epocii contemporane (postmoderne). Acest model evidențiază condițiile preliminare pentru construcția unitară a „științei pedagogice”, asigurată la nivelul obiectului de studiu specific, normativ și metodologia specifică de cercetare. La nivelul modelului pedagogic epistemologic, se află un proces complex de abstractizare care are ca rezultat construirea de „noțiuni, teorii, legi, obținute prin procesul de abstractizare, prin extragerea generalului, esențial, din percepții, reprezentări și intuiții”, care asigură doar cunoștințele empirice.

Pedagogul Șt. Bârsănescu a fost implicat în construcția modelului epistemologic al pedagogiei cu scopul de a stabili: a) misiunea culturală a educației în cadrul școlii, ca factor

de cultură și civilizație; b) conținutul cultural al curriculumului școlar în funcție de obiectivele generale și specifice ale curriculumului și ale programelor, definite în termenii competențelor de formare-dezvoltare ale elevului. În plan pedagogic, conceptul de „cultură generală” reprezintă după Bârsănescu (1969, pp. 71-74), „o noțiune principală, care desemnează cultura obiectivă și subiectivă necesară fiecărui individ din viața de zi cu zi”, promovată de conținutul educației generale elementare, secundare și universitare.

La nivelul modelului epistemologic, o importanță deosebită revine istoriei pedagogiei în strânsă legătură cu „unitatea pedagogiei ca știință” (Bârsănescu, 2003, p. 58). Această îmbinare este utilă, după Șt. Bârsănescu (1976, pp. 322-323), deoarece pune accent pe analiza istorică a problemelor și conceptelor pedagogice fundamentale, cum ar fi reforma educației, democratizarea educației, funcțiile și obiectivele educației, conținutul și formele generale ale educației, procesul de învățare etc., care contribuie la consolidarea și justificarea pedagogiei ca știință.

Contribuții principale ale pedagogului Ștefan Bârsănescu

Lucrările științifice ale pedagogului Ștefan Bârsănescu abordează teme importante din mai multe discipline ale științelor educației, cum ar fi pedagogie generală, politica educației, istoria pedagogiei, pedagogia culturii. O analiză cronologică a principalelor lucrări științifice ale pedagogului după domeniile de referință din științele educației este realizată în Tabelul 1.

Tabelul 1. Lucrări științifice reprezentative ale pedagogului Ștefan Bârsănescu, în funcție de domeniile din cadrul științelor educației (după Zaharian, 1971)

r.	Domenii	Lucrări științifice - anul
.	Pedagogie generală	- „Clasa de elevi. Anchetă pedagogică” - 1928; - „Pedagogia pentru școlile normale” - 1932; - „Conceptul educației în publicistica pedagogică actuală” (cursuri libere de vară) - 1935 - „Unitatea pedagogiei contemporane ca știință” - 1936; - „Tehnologia didactică” - 1939; - „Învățătorul român contemporan și destinul neamului” - 1939; - „Pedagogie practică” - 1946; - „Educația estetică” - 1961 (în colaborare cu George Văideanu); - „Dicționar de pedagogie contemporană” - 1969; - „Pedagogia, ca volumul XII din seria Istoria științelor în România” - 1984
.	Politica educației	- „Politica culturii în România” (Iași, 1937; reeditare Editura Polirom, Iași, 2003)
.	Istoria pedagogiei	- „Istoria pedagogiei românești” - 1941; - „Manual de istoria pedagogiei” - 1969 (coordonator, în colaborare cu S. Cernichevici, O. Ionescu, M. Cimpoieș și I. Gh. Stanciu); - „Educația, învățământul și gândirea pedagogică din România - dicționar cronologic” - 1978 (în colaborare cu Florela Bârsănescu)
.	Didactică	- „Didactica pentru școlile normale și seminarii” - 1935

.	Alte domenii	- „Teoria categoriilor” (Contribuții cu privire la evoluția sistemelor de categorii) - 1932; - „Reflexiuni de psihopedagogie criminală” - 1934; - „Pedagogie agricolă” – 1946; - „Academia domnească din Iași, 1714-1821” - 1962
---	--------------	---

a) Contribuții în domeniul pedagogiei generale

La nivel general, conceptul de educație este definit de către Șt. Bârsănescu (1935, p. 22) ca „un proces complex pentru realizarea (formarea) elevilor români ca oameni de cultură”, ceea ce evidențiază o extinere a semnificației noțiunii. Prin „educație” (1932, pp. 21-22) se exprimă o realitate foarte complexă, ce rezidă într-un complex de acțiuni, care izvorăsc din iubirea pe care educatorul o simte pentru copil și care se manifestă în trei direcții fundamentale, prin trei forme de activitate: îngrijire, îndrumare și cultivare. Așa cum afirmă și pedagogul (ibidem, p. 19), „tot omul râvnește să se ridice de la starea naturală către o stare de perfecțiune a ființei sale, spre a deveni un om superior, o ființă ideala: o personalitate”.

Finalitatea principală a educației o constituie formarea personalității culturale, caracterizată prin capacitatea de a dezvolta și crea valori axiologice. Conceptul de personalitate culturală integrează noțiunea de personalitate morală. După Șt. Bârsănescu (1936, p. 192), formarea valorilor culturale se realizează prin „intermediul educației morale, educației estetice, educației social-politice, educației intelectuale, educației profesionale și religioase”. Educația școlară va fi îndreptată către o multiplicitate de scopuri, care vizează dezvoltarea predispozițiilor fizice și psihice ale elevului, înzestrarea acestuia cu cunoștințe și cu o voință puternică, formarea unei concepții proprii despre lume. Toate acestea se încorporează în personalitate, într-o personalitate armonios dezvoltată.

Actul educativ posedă un caracter complex, evidențiat prin „dezvoltarea capacității de receptare a elevilor, cultivarea aspirației spre idealuri și dezvoltarea capacității de creare a valorilor și bunurilor culturale” (ibidem, p. 342). Ființa umană se distinge atât prin intelect și voință, cât și prin emoții, sentimente, care au un important rol în învățare. Pedagogul Șt. Bârsănescu a pus accent pe implicarea vieții afective în procesul cunoașterii umane, deoarece oferea condiții obiective pentru desfășurarea eficientă a procesului de învățământ.

O contribuție importantă a pedagogului o reprezintă stabilirea principalelor tipuri de lecții de către Șt. Bârsănescu (1939) în concordanță cu finalitatea educației:

- lecții în care, pe prim plan, apare transmiterea culturii;
- lecții în care se accentuează trăirea ideilor, manifestarea sentimentului de iubire și admirație pentru valorile spirituale;
- lecții care urmăresc, în primul rând, formarea capacității de lucru a elevilor, în vederea unei creații culturale valoroase.

Delimitarea tipurilor de lecție este realizată în lucrarea „Tehnologia didactică”, publicată în anul 1939, care indică utilizarea pentru prima dată de către un pedagog român a acestei noțiuni, care anticipa folosirea frecventă a acesteia peste câteva decenii. După Șt. Bârsănescu (1946, p. 12), lecția este considerată în același spirit al pedagogiei culturii, ca un act prin care „mii și zeci de mii de profesori botează milioane de copii, scaldându-i în apa binecuvântată a culturii”. Realizarea lecției presupune o pregătire minuțioasă, în cele mai mici detalii, de către profesorul care stăpânește foarte bine știința și arta didactică, lăsându-se condus în intervențiile sale educative de cele mai înalte aspirații: „lecția ideală e opera unui spirit cultivat, superior, a unui spirit care să reprezinte un viu mănunchi de năzuințe după valorile mari ale culturii, un foc ce arde, un demon în serviciul culturii” (ibidem, p. 43). Cel ce predă este o persoană special desemnată pentru a îndeplini o funcție deosebit de importantă, aceea de a deștepta spiritul elevilor prin introducerea lor progresivă în cultură.

b) Contribuții în domeniile politicii educației și pedagogiei culturii

Ștefan Bârsănescu este întemeietorul politicii educației, un domeniu nou de cercetare în România la vremea respectivă. C. Crețu (2003) consideră că pedagogul este unul dintre primii teoreticieni și metodologi ai domeniului din lume. Pe baza explorării politicilor culturale ale statului român din deceniile trei și patru ale sec. XIX, Șt. Bârsănescu (1937) a constatat că nu se poate vorbi despre o coerență cu privire la politica culturală din România, ci despre „o lipsă de unitate, o legislație care se schimbă de la un guvern la altul”. În concepția autorului, la nivelul politicii educației predomina o lipsă de viziune de ansamblu, ca urmare a preocupărilor reduse pentru creația și propagarea culturii.

Prin noțiunea de „politică a culturii”, Șt. Bârsănescu (ibidem, p. 9) desemnează „orice activitate de guvernare care tinde la organizarea culturii pentru comunitate și indivizi: a culturii-educație, a culturii-creație și a propagării culturii”. Cultura-educație se realizează prin utilizarea culturii-bunuri spirituale, care i se oferă individului spre asimilare, aprofundare, exercițiu mental etc. și constituie fermentul de germinare a spiritului, pentru noi creații științifice, artistice etc. Politica culturii se divide în politica educației, a creației și a propagării culturii. Ea se construiește pe fundamentul asigurat de trei principii statornicite la nivel constituțional: libertatea, obligativitatea și gratuitatea. Cele trei principii se regăsesc și în politica instrucției: cel al libertății învățământului ca derivând din cel al libertății civile, iar obligativitatea și gratuitatea ca derivând din principiul egalității.

Pedagogia culturii a oferit pedagogului Șt. Bârsănescu o teorie de referință cu ajutorul căreia a descoperit o explicație cuprinzătoare fenomenului educației, ceea ce a condus la dezvoltarea unor noi fațete ale procesului educativ. De aceea, scopul educației poate fi înțeles numai prin raportare la valorile culturale, cu accent pe formarea capacității omului de a se devota binelui, adevărului, frumosului și de a crea valori axiologice. Din această perspectivă, educația este un act de cultură, care presupune parcurgerea a trei etape specifice (ibidem, p. 342): „receptarea valorilor culturale care caracterizează o anumită societate și civilizație; trăirea și interiorizarea acestor valori ale culturii și crearea unor noi valori culturale”. În acest context, idealul educativ reprezintă „o copie a valorilor pe care o epocă le consideră ca fiind cele mai înalte”. Pedagogia culturii constituie treapta cea mai înaltă pe care se poate situa știința educației, normează și reglează celelalte științe, politice și sociale, ce țin de ea.

Un rol foarte important în formarea personalității culturale a elevilor revine dascălului, care trebuie să dețină, după cum menționa pedagogul (1935, p. 230), „o largă cultură filosofică, artistică și științifică, un adânc simț al răspunderii și un impuls spre misionarism cultural”. Personalitatea educatorului devine, așadar, un model de care depinde educația. Învățătorul este considerat ca o veritabilă personalitate a culturii, aflată într-un permanent contact cu valorile superioare, ca un om înțelegător și plin de iubire față de copil, căruia îi cultivă cu pasiune sufletul, prin transmiterea valorilor spirituale, permanent aplecat spre studiul livresc, dar, totodată, preocupat de experiențe practice noi. Despre calitățile unui bun învățător, precum și despre formarea și misiunea acestuia, Șt. Bârsănescu (1939) a scris studiul „Învățătorul român contemporan și destinul neamului”, în care sunt prezentate considerații interesante, precum: „a fi dascăl echivalează cu a sta în serviciul unei trebuințe eterne” sau „funcția de învățător e o funcție originară a tuturor societăților umane”. În concepția autorului, pedagogul este și un psiholog, dar nu în sensul examinării speculative a naturii copilului, ci în cel de bun cunoscător și practician al științei, pe care o aplică în organizarea tehnică a procesului educativ.

c) Contribuții în domeniul istoriei pedagogiei

Odată cu inovațiile aduse de Șt. Bârsănescu, istoria pedagogiei s-a dezvoltat la nivelul mai multor componente, după cum urmează: definirea clară a obiectului de studiu al disciplinei, explicarea importanței studierii disciplinei în învățământul pedagogic preuniversitar și în cadrul Institutelor pedagogice, coordonarea unui manual de Istoria pedagogiei.

În concepția pedagogului Șt. Bârsănescu (1969, p. 9), obiectul de studiu al disciplinei Istoria pedagogiei „trebuie să se focalizeze asupra istoriei procesului instructiv-educativ din antichitate până în contemporaneitate, să analizeze scopul, formele, principiile și tehnica educației, pe perioade și etape istorice, la nivel global și la diferite popoare”. Totodată, istoria pedagogiei are ca obiect de studiu și gândirea pedagogică, de la formele cele mai simple de la observații și precepte populare, exprimate prin proverbe, până la teorii, sisteme și curente de idei pedagogice, de la idei deduse din mituri, filosofie, etică, psihologie, sociologie, biologie etc. până la adevărurile pedagogice stabilite ca rezultate ale cercetării pedagogice științifice. Studiarea disciplinei îi ajută pe viitorii dascăli, după cum a menționat pedagogul (ibidem, p. 7), „să cunoască aspectele progresiste ale teoriei despre educației care se dezvoltă în contextul evoluției ascendente a societății, să înțeleagă și să își însușească ideile pedagogice care, având un caracter național, datorită valorii lor, sunt preluate și integrate în pedagogia universală”. După Șt. Bârsănescu (ibidem, pp. 149-150), metodologia de cercetare normativă și specifică tind să facă din această disciplină o „istorie a elementelor viabile din trecutul pedagogiei care a contribuit la instituirea pedagogiei ca știință a educației și la descoperirea legilor sau a normelor pedagogice”.

Referitor la publicarea de manuale în acest domeniu, Șt. Bârsănescu a coordonat un manual de Istorie pedagogiei (ibidem) în colaborare cu S. Cernichevici, O. Ionescu, M. Cimpoeș și I. Gh. Stanciu. Manualul a fost destinat în primul rând studenților de la institutele pedagogice de doi ani, dar și elevilor de la liceele pedagogice. Instrumentul a constituit o lucrare remarcabilă, alcătuită din 335 de pagini, datorită prezentării evoluției pedagogiei universale și românești, din antichitate până în secolul XX. În anul 1974, Șt. Bârsănescu a coordonat un manual de Istoria pedagogiei destinat doar liceelor pedagogice, în colaborare cu aceiași autori. Lucrarea a fost mai puțin voluminoasă, dar mai bine structurată și sistematizată, esențializată. Ca structură, manualul a cuprins principalele momente din evoluția pedagogiei românești și universale, acordând un loc mai însemnat pedagogilor români.

Concluzii

Ca urmare a contribuțiilor remarcabile pe care le-a adus în domeniile pedagogiei generale, politicii educației, pedagogiei culturii și istoriei pedagogiei, Ștefan Bârsănescu s-a afirmat ca un magistrul autentic al pedagogiei românești. Raportarea educației la contextul cultural își păstrează și în pedagogia actuală semnificația complexă de receptare și crearea a valorilor axiologice. Concepția sa pedagogică este definitorie prin abordarea procesului educativ într-o perspectivă holistă, prin includerea într-un tot unitar a prin intelectului, voinței, trăirilor, emoțiilor și sentimentelor. Scopul educației, în viziunea pedagogului Șt. Bârsănescu, constă în formarea personalității culturale, care implică dezvoltarea capacității omului de a se devota binelui, adevărului, frumosului și de a crea permanent noi valori axiologice. Considerarea lui Ștefan Bârsănescu drept un reprezentant al pedagogiei culturii este îndreptățită, deoarece ideea de bază a concepției sale este cea de maturizare a individualității umane prin cultură. Inovațiile în plan pedagogic ale marelui pedagog au fost întemeierea politicii educației, ca un domeniu nou de cercetare la nivel național și mondial, precum și

utilizarea pentru prima dată a conceptului de tehnologie didactică. O altă contribuție a pedagogului Șt. Bârsănescu a constat în elaborarea de manuale valoroase în domeniul istoriei pedagogiei, alături de precizarea clară a obiectului de studiu și de evidențierea importanței studierii disciplinei.

BIBLIOGRAPHY

- Bârsănescu, Șt. (1932). *Pedagogia*. Craiova: Editura Scrisul Românesc.
- Bârsănescu, Șt. (1935a). *Conceptul educației în publicistica pedagogică actuală* (cursuri libere de vară). Soroca: Litvac.
- Bârsănescu, Șt. (1935b). *Didactica pentru școlile normale și seminarii*. Craiova.
- Bârsănescu, Șt. (1936). *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*. Iași: Tipografia Concesionară Terek.
- Bârsănescu, Șt. (1937). *Politica culturii în România contemporană. Studiu de pedagogie*. Iași: Tipografia Concesionară Terek.
- Bârsănescu, Șt. (1939). *Tehnologia didactică*. Iași: Editura Terek.
- Bârsănescu, Șt. (1946). *Pedagogia practică, Știința artei didactice*. Craiova: Scrisul românesc.
- Bârsănescu, Șt. (coord.), Cernichevici, S., Ionescu, O., Cimpoieș, M., Stanciu, I. Gh. (1969). *Istoria pedagogiei, manual pentru liceele pedagogice și institutele pedagogice de 2 ani*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Bârsănescu, Șt. (coord.), Cernichevici, S., Ionescu, O., Cimpoieș, M., Stanciu, I. Gh. (1974). *Istoria pedagogiei, manual pentru anul V - licee pedagogice*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Bârsănescu S. (1976). *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Bârsănescu, Șt. (2003). *Politica culturii în România contemporană. Studiu de pedagogie* (a doua ediție). Iași: Editura Polirom.
- Crețu, C. (2003). *Politici educaționale*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași.
- Cristea, G. (2018). The Epistemological Model of Pedagogy, Promoted by Ștefan Bârsănescu. *Logos Universality Mentality Education Novelty: Philosophy & Humanistic Science*, 6(2), 11-17.
- Zaharian, E. (1971). *Pedagogia românească interbelică. O istorie a ideilor educative*. București: Editura Didactică și Pedagogică.